

Anàlisi de l'Informe sobre la Viabilitat Fiscal i Financera d'una Catalunya Independent, del Consell Assessor per la Transició Nacional CATN)

Així no es prepara el futur

Resum

Josep Miró i Ardèvol

Agost 2014

Introducció

El present text es una versió resumida de l'anàlisi de l'*Informe sobre la Viabilitat Fiscal i Financera de Catalunya*, del Consell Nacional per la Transició (CATN). En el context de l'actual i polaritzat debat és necessari subratllar que la crítica que es desprèn de l'anàlisi no es tant un argument contra la independència, sinó sobre la forma poc realista i responsable de presentar el camí per assolir-la, i per tant per preparar als ciutadans per afrontar les dificultats. Els catalans tenen tot el dret de conèixer els escenaris més versemblants, i no només una visió dirigida i volgudament edulcorada que presenta el procés com un camí fàcil, amb com a màxim unes dificultats de "20 dies o un mes", com afirmava una destacada dirigent d'ERC a la Universitat Catalana d'Estiu.

Una independència per romandre com al 2011?

La primera crítica important a *L'Informe sobre la Viabilitat Fiscal i Financera d'una Catalunya Independent* (d'ara en endavant *L'Informe*) és que l'escenari que aplica pels seus càlcul no ofereix als ciutadans unes millors condicions de vida, econòmiques i socials, per modestes que siguin. La causa és que construeix un escenari inercial basat en les balances fiscals 2011, i per tant en relació al nivell de despesa pública; prestacions en sanitat, ensenyament, etc, i inversions, pròpies d'aquell any, en plena retallada de serveis i crisi financera de la Generalitat. És

sobre aquesta base que *L'Informe* calcula la despesa addicional necessària que comportaria ser un estat independent (exèrcit, serveis exteriors, etc) i formula la conclusió numèrica de que en aquelles condicions, les de 2011, es produiria un guany fiscal.

Més endavant veurem que aquella conclusió no és certa, però ara de bon principi el que cal dir és que la “Catalunya viable” de *L'Informe*, és, per dir-ho en termes ben planers, la de les retallades, uns tipus fiscals desmesurats, i una elevada aportació d'empreses i persones a co-sufragar la despesa social.

No es compleix la promesa principal de la independència “flash”: amb la separació, el poble català viuria més bé de manera pràcticament immediata. En realitat la racionalitat, a partir de les xifres de *L'Informe*, condueix a la conclusió oposada en el període inicial d'incerta durada: el viure en pitjors condicions.

Com pot ser un escenari que incorpori la promesa d'una vida millor?

Un escenari que contemples una millora real de les condicions de vida pels catalans, pot formular-se sota la hipòtesi de que la despesa en els serveis bàsics en relació al PIB català, és igual en percentatge al que presenta la Unió Europea.

Formulem numèricament la idea de que disposaríem d'uns serveis de tipus mig en relació al context europeu i el nostre PIB. No és cap formulació immoderada. Com a referència complementària també es pot situar que la despesa sobre PIB sigui la espanyola 2011. Un altre enfocament ben moderat.

El resultat d'aquest escenari de millora per a situar a Catalunya en les magnituds mitjanes de despesa sobre PIB de la UE, comporta una despesa addicional a l'estimada pel CATN de 17.133 milions d'euros. Una xifra que tan sols considera la despesa en defensa, seguretat i presons, protecció social i ensenyament. Si tan sols es cerca l'equiparació amb Espanya les necessitats addicionals són de 10.164 milions d'euros.

Per a situar un referència de magnitud modesta i alhora significativa. Catalunya aplicava el 2011 en ajuts a la família i natalitat el 0,94% del seu PIB, Espanya el 1,38% i la UE 2,23%, quasi dues vegades i mitja més. Viure més bé amb la independència voldria dir disposar la capacitat de gastar en aquell concepte un 47% més per equiparar-nos a Espanya, o un 137% més per assolir la mitjana europea

El guany fiscal establert per *L'Informe* del CANT és de 5.810 Milions d'euros resultat, com ja s'ha apuntat, de l'escenari inercial de 2011 , magnitud que es converteix en una pèrdua de -11.323 M € en l'escenari d'equiparació de despesa amb la UE, o de -7.184 M € en l'equiparació espanyola.

El joc amb l'endeutament públic espanyol

D'acord amb el *L'Informe* cal introduir una segona addició al guany català produït per la independència. Correspon a la part del deute espanyol que correspondria a Catalunya i que no seria assumit. La xifra és estimada en 7.184 M €. En aquest supòsit, la pèrdua que es produiria per equiparar-nos amb Europa seria de - 4.139M€. Amb el nivell de prestacions de la mitjana espanyola si es produiria un guany de 3.045 M€ equivalent al 1,48 % del PIB català.

Però aquest supòsit té poderoses implicacions. No afrontar la part proporcional de l'endeutament públic espanyol equival a una separació no pactada, la qual cosa té conseqüències econòmiques, que *L'Informe* del CATN valora en unes "necessitats de finançament mensuals d'entre uns 4.500-5.000 milions d'euros", si bé les limita a "pocs mesos" fins assolir el "ple rendiment" del sistema fiscal independent. El termini de pocs mesos no té una justificació tècnica, i es una qüestió clau en la valoració. Quan temps és necessari per reconstruir tot un sistema fiscal i aconseguir recaptar a "ple rendiment", considerant, a més, la total oposició d'Espanya fins a l'últim moment, donat que es tracta d'un escenari de ruptura? Un any seria un termini mínim, i dos molt més prudent. Perquè aquest és un del veritables test d'estrès del procés a la independència, que requereix atenció, aprofundiment i prudència.

Catalunya hauria d'avaluar les seves necessitats financeres en un procés progressiu de capacitat de recaptació pròpia. Aquestes necessitats de finançament per l'estrès de la ruptura determinarien un endeutament mensual de 3,47 a 3,85 punts percentuals de PIB. Anualment les necessitats serien de 54.000 a 60.000 milions d'euros, d'un 41,64% a un 46,20 % del PIB català. Considerant una progressiva capacitat d'ingrés fiscal, seria raonable preveure unes necessitats de finançament per un període de dos anys d'un mínim de 70.000 milions d'euros. Sense disposar d'aquesta garantia, Catalunya podria esdevenir un estat fallit, per la seva incapacitat de fer front a les despeses essencials: sous de tots els funcionaris, de metges a mestres i professors, passant per policies i personal administratiu, així com de les pensions.

Dues són les qüestions que cal precisar i debatre:

1. Quants mesos poden aguantar aquelles persones sense ingressos, i quin es el seu impacte multiplicador sobre l'economia, les condicions de vida i l'ordre social.
2. En base a quins fonaments numèrics, els partits polítics i institucions que es comprometen amb la transició donen resposta a la necessitat plantejada

Si introduïm aquesta variant d'estrès als resultats de guany/pèrdua prèviament establerts sota diverses hipòtesis temporals obtenim la taula següent:

Guanys/pèrdues a causa de l'estrès de la independència
En milions d'euros

Guany/ pèrdua	Base	Estrès 3 mesos	Estrès 6 mesos	Estrès 12 mesos	Estrès 18 mesos
Equiparació Espanya	3.045	-11.955	-26.955	-56.995	-83.910
Equiparació UE	-4.139	-19.139	-34.139	-64.139	94.139

Font: elaboració pròpia a partir de L'Informe del CATN

La difícil i menystinguda qüestió de les pensions

En les necessitats apuntades les pensions són la part del lleó, donat que requereixen d'un finançament de 2.500 milions d'euros mensuals, 30.000 milions d'euros a l'any. També, perquè en l'escenari de L'Informe les pensions presenten un dèficit de 4.657M€, que són finançats a càrrec dels pressupostos generals, una mesura insostenible i que demana un acurat replantejament.

El dèficit a curt termini de la Seguretat Social està provocat per dos factors. El primer, el rati afiliats/pensionistes, que a Desembre 2013 se situava en 1,80 (Espanya 1,78) per sota del mínim de 2 que es considera necessari. El segon factor és que l'import de les pensions és creixent a causa dels majors salaris percebuts pels qui es jubilen i l'augment dels anys de cotització, mentre que els ingressos generats pels ocupats tendeixen a reduir-se per efecte de la devaluació competitiva. A ambdues causes estructurals cal afegir la reducció del nombre absolut de cotitzants a causa de l'atur provocat per la crisi. Aquesta ultima variable pot millorar amb el pas del temps però la del rati cotitzants/pensionistes empitjorarà, a causa de la jubilació futura de la generació del *baby boom* y la baixa taxa de natalitat. Aquesta dinàmica es pot agreujar en el cas de Catalunya si continua el flux de retorn d'immigrants, que han tingut una clara incidència en la millora del rati en el passat i es manté la sortida a l'exterior de joves treballadors amb estudis universitaris, problema molt lligat a la situació laboral.

La no sostenibilitat espanyola sense Catalunya i la crisi de l'Euro

Les pensions espanyoles, al ser deficitàries en l'actualitat, es paguen en part a expenses del Fons de Reserva, i a un ritme molt alt, tant que de mantenir-se s'hauria esgotat en dos anys (l'actual fons és de 48.722 milions, i en els dos darrers anys s'han utilitzat 24.651 milions). El 90% dels recursos del Fons de Reserva estan invertits en deute públic espanyol.

Alhora, l'endeutament públic espanyol és pràcticament del 100% del PIB. Un escenari d'independència de Catalunya faria impagable aquest

deute, i alhora provocaria la crisi en el migrat Fons de Reserva de les pensions que té gairebé tots els seus invertits en deute públic espanyol. La situació provocaria la crisi de l' Euro d'una manera molt més decisiva que en el cas de Grècia donat la dimensió, mot més gran, de l'economia espanyola, tant que faria inviable econòmicament un rescat. El resultat seria una forta crisi de l'Euro.

Aquest escenari, òbviament, va molt més enllà del problema de les pensions. La seva dificultat radica en que no està en funció de la declaració unilateral d'independència, sinó de la separació d'Espanya, pactada o no, perquè converteix Espanya en una economia inviable

En tot cas, és evident que resulta millor una mala negociació amb Espanya, que garanteixi una bona transició del sistema fiscal espanyol al català, que la declaració unilateral d'independència.

Els escenaris de futur son bàsicament dos :

1. Independència pactada amb un cost financer inicial important, que comportaria que en els primers anys no podria haver-hi un canvi en les prestacions socials, educatives i de seguretat, i es disposaria d'uns migrats recursos per a la defensa.
2. Independència unilateral, assumint un retrocés important en les condicions de vida existents el 2011, així com la incertesa en el finançament de les importants necessitats econòmiques que tindria durant un període de temps, difícil de determinar, per raons polítiques

Altres solucions serien teòricament possibles, però tan sols en el marc de les restriccions en les prestacions i una disciplina i esperit de sacrifici extraordinari.

D'altra banda cal considerar la posició dels països de l'Eurozona, i més enllà d'ells, en relació a Catalunya i la seva independència donat els efectes sobre l'economia espanyola i l'euro. Una posició raonable seria estudiar les condicions de la viabilitat espanyola sense Catalunya.

I és que el gran problema de fons per a la independència de Catalunya és la crisi espanyola que comportaria, i l'efecte sobre l'Eurozona, la UE, i l'àmbit monetari i financer internacional per un efecte dominó.

Una acotació sobre els ingressos i l'economia catalana

En l'escenari 2011 *L'Informe* dibuixa, pel que fa als ingressos, dos greus problemes:

1. No avalua cap impacte negatiu sobre el PIB en la fase d'estrès i en l'escenari de ruptura.
2. Manté intacte l'elevada fiscalitat de Catalunya

Fins hi tot amb la independència pactada, la pertinença en la UE no podria ser automàtica, i alguna afectació sobre el PIB es produiria, al menys en un curt termini, d'un any o dos.

Es mantenen les cotitzacions socials privades, especialment de les empreses, al sistema de protecció social, que resulten més elevades que les de la UE, i afecten a la productivitat del treball, la competitivitat, i dissuadeixen la generació de llocs de treball. Les cotitzacions dels ocupadors i de les persones protegides signifiquen el 60,8% a Catalunya, i 56,2% a la UE-27. Aquesta major proporció és deguda al fet que les aportacions del ocupadors són força més altes, un 47,4% a Catalunya i un 36,1% a la UE-27. Són 11 punts que minven en gran mesura la productivitat catalana

D'altra banda, apostar per la independència significa assumir una situació de "guerra" econòmica i preparar-se per afrontar-la. El contrari es nacionalment suïcida.

Un escenari d'acord amb Espanya permetria com a molt disposar de les prestacions de 2011. Per tant, no es registrarien millores sensibles durant un període inicial, però s'obtidrien uns resultats pressupostaris prou equilibrats, i permetria construir el futur sobre una base més sòlida. La dificultat d'aquesta opció és el bloqueig unilateral espanyol, que condueix a la necessitat de negociar des de la

preparació de la “guerra econòmica”, única manera de superar el impàs derivat del bloqueig.

Un esbós provisional de conclusions

1. Els factors que s’oposen a la independència de Catalunya són d’una magnitud molt considerable i no es limiten només a Espanya, donat el seu efecte dominó.
2. Els catalans haurien de passar per un període de dificultats superiors a les passades i estar en disposició d’ànim d’afrontar-les i superar-les amb l’esperança d’un futur millor a mig termini.
3. Hi ha una resposta valida en tot escenari. Radica en la millora de la racionalitat i de la recaptació fiscal, una prioritat absoluta en tots els escenaris polítics i econòmics, d’independència o de no independència (i també en el d’atenuar les tensions socials).

GEESTA, l’organització professional de tècnics de la hisenda espanyola, estima en uns 64 mil milions d’euros els que es podrien fer aflorar del total del frau detectat, en torn el 25% PIB. Aplicant aquesta lògica a Catalunya significarien uns 12.000 M€. La xifra es òbviament una orientació, però permet situar l’objectiu comú a tot escenari polític, i aproximar un ordre de magnitud; per exemple, com a xifra més realista, el 60% d’aquella xifra.

Un segon objectiu és també bo i necessari en qualsevol hipòtesi: la reducció dels costos socials derivats del funcionament de l’economia i de la pròpia societat i la seva repercussió sobre costos de transacció i d’oportunitat, que redueixen la disponibilitat pel creixement econòmic de capital, de capital humà, i de progrés tècnic. Menys costos d’aquell tipus signifiquen més recursos per a la inversió pública i privada, per les famílies, l’ensenyament, la I+D, formació en el treball, difusió del coneixement, reforma de les institucions, i més capacitat per a polítiques d’empoderament, solidaritat, reciprocitat, reducció de les desigualtats i de la pobresa. Un exemple permet il·lustrar-ho. Els repetidors tenen un cost equivalent al 10% del pressupost d’ensenyament. L’adopció de mesures específiques, que tenen un cost

màxim del 2%, permetrien la reducció radical del cost social dels repetidors i més recursos per l'ensenyament sense incrementar el pressupost.

En definitiva, tant en un escenari de procés cap a la independència com en el de l'acomodació a Espanya, són comuns i necessaris els dos objectius presentats, reducció de l'economia submergida i del frau fiscal, i dels costos socials; i les seves conseqüències per millorar les condicions que determinen el desenvolupament econòmic i social.

Només si els líders polítics, socials, econòmics, culturals i religiosos, els ciutadans, les seves famílies i comunitats són conscients de la realitat, podran actuar responsablement, i transformar-la per millorar les condicions de vida de tots plegats.